

РЕАЛІЗАЦІЯ НАСКРІЗНОЇ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЯ «ГРОМАДЯНСЬКА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Люк О. В.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі

Сучасний стан розвитку теорії і практики освіти характеризується напруженим пошуком шляхів актуального та випереджувального реагування на виклики часу. Світові процеси глобалізації, інформатизації, динамічні зміни в суспільстві, активне впровадження нових наукових винаходів у життя соціуму зумовлюють формування людини, здатної орієнтуватися в складних і суперечливих умовах суспільної, політичної та економічної дійсності, готової до виконання основних соціальних функцій, до суспільно-перетворювальної діяльності.

Побудова нового громадянського, демократичного, гуманного та правового суспільства, орієнтованого на загальнолюдські та національні цінності, набуває актуальності в стратегії сучасної української освіти. З огляду на це, потреба запровадження цілісної системи громадянського виховання в освітній процес загальноосвітньої школи стає необхідним чинником сучасної освітньої реформи.

У початковій школі реалізації зазначеного вище слугуватиме інтегрований курс «Я досліджую світ», мета якого – «особистісний розвиток молодших школярів на основі формування цілісного образу світу в процесі засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, які характеризують здатність учнів розв'язувати практичні задачі» [4, с. 37–38].

«Я досліджую світ» – інтегрований предмет, спрямований на набуття молодшими школярами основ природничих, суспільних, інформатичних наук, інженерних знань, технологій, пізнавальних і розвивальних навичок, на виховання всебічно розвинутої особистості [2, с. 11].

Засобом інтеграції освітніх галузей, що складають зміст курсу «Я досліджую світ», є *наскрізні змістові лінії*, визначені Міністерством освіти і науки України, – соціально значущі надпредметні теми, які сприятимуть формуванню в учнів уявлення про суспільство в цілому, розвиватимуть здатність застосовувати отримані знання у різних ситуаціях [3].

Громадянська відповідальність, на думку Д. Васильєвої, – свідоме ставлення особистості як члена суспільства до його вимог, уміння відповідати за власне життя, дії, вчинки. Її ознаками є активна життєва позиція, самоаналіз, самоконтроль, самоорганізація, усвідомлене ставлення до виконання громадянського обов'язку, наполегливість, чесність, готовність відповідати за власні вчинки [1, с. 41]. Реалізація наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність» сприятиме формуванню відповідального члена громади і суспільства, який розуміє принципи і механізми функціонування суспільства, ідентифікує себе громадянином України, у своїй діяльності опирається на культурні традиції та вектори розвитку держави, цінує культурне розмаїття різних народів. Змістова лінія покликана формувати соціальну й громадянську компетентності [3].

Засобами інтегрованого курсу «Я досліджую світ» педагоги орієнтують учнів на уміння/ставлення:

- розуміти обов'язковість біологічного, психічного та соціального складників у структурі Людського «Я»; розуміти взаємозв'язок людини та навколишнього середовища, орієнтуватися у ньому, у великій кількості інформації; усвідомлювати власну відповідальність за все навколишнє;

- знати та поважати державні символи, історію, культуру України; приймати активну участь у житті місцевої громади та країни; розуміти важливість економічного, соціального, культурного розвитку нашої держави;
- усвідомлювати власні права та обов'язки, роль законів у житті суспільства і готовність свідомо приймати й добровільно їх виконувати; передбачати наслідки своїх дій та вчинків;
- співпрацювати та спілкуватися з іншими людьми, виявляти толерантне ставлення до них; приймати спільні рішення; дотримуватися культури поведінки у різних життєвих ситуаціях; здійснювати благодійну діяльність;
- розуміти соціальну цінність виконаного індивідуального або колективного проекту, важливість співробітництва країн у питаннях ведення господарства, культурного обміну.

Ефективне освоєння контенту змістової лінії відбувається через такі діяльності:

- ✓ розв'язування задач правознавчого змісту;
- ✓ дослідницькі, інформаційні, мистецькі проекти;
- ✓ інтерактивні методи навчання (робота в групах, симуляції або імітаційні ігри, «Броунівський рух», «Асоціативний куш», «Мікрофон», «Незакінчені речення», «Коло ідей», «Спрощене судове слухання» тощо);
- ✓ методи розвитку критичного мислення (метод «Прес», «Займи позицію», «Сенквейн», «Знаємо – хочемо знати – дізналися» тощо);
- ✓ методи розвитку творчого мислення («Пошук спільного», «Перелік можливих причин», «Подумай і вибери», «Що було б, якби ?» тощо);
- ✓ прийоми вітагенного навчання (стартової актуалізації життєвого досвіду учнів, ретроспективного аналізу життєвого досвіду, творчого моделювання ідеальних освітніх об'єктів тощо);
- ✓ моделювання та вирішення проблемних ситуацій;
- ✓ інсценізації казок, оповідань, життєвих ситуацій;
- ✓ сюжетно-рольові ігри;
- ✓ конкурси, вікторини, екскурсії;
- ✓ дитяче волонтерство тощо.

Використання означеного вище методичного інструментарію має позитивний вплив на формування у молодших школярів усвідомлення себе громадянином нашої країни та, на цій основі, власної відповідальності за все навколишнє. Викладені результати наукової роботи не вичерпують проблеми реалізації наскрізних змістових ліній. Подальшого вивчення в означеному в дослідженні ключі потребують змістові лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність».

Список використаних джерел:

1. Васильєва Д. В. Реалізація наскрізної лінії «громадянська відповідальність» у підручниках алгебри. *Проблеми сучасного підручника*. 2017. Вип. 19. С. 38–47.
2. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. Нова українська школа : методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навчально-методичний посібник. К. : Генеза, 2020. 256 с.
3. Наскрізні змістові лінії URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/naskrizni-zmistovi-liniyi> (дата звернення 12.05.2019 р.).
4. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я., 1–2 клас : затверджено наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження типових освітніх та навчальних програм для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти» від 21.03.2018 року № 268 (у редакції наказу «Про затвердження типових освітніх програм для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти» від 08.10.2019 року № 1272). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf> (дата звернення 11.08.2020 р.).